

STORTINGET

Innst. 396 L

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
frå utanriks- og forsvarskomiteen

Prop. 71 L (2022–2023)

Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Endringer i utenriksstjenesteloven mv. (rekruttering og forflytning i utenriksstjenesten og kjønnsnøytrale titler)

Til Stortinget

Samandrag

Utenriksstjenesten kjennetegnes av at den er og har vært en flyttepliktig etat siden 1906. Någjeldende utenriksstjenestelov fra 2015 viderefører bestemmelser om flytteplikt i § 7. Medarbeidere i utenriksstjenesten forflyttes årlig til stillinger ute og hjemme som kunnjøres internt i de såkalte flytteplanene. Rotasjonen omfatter både embetsstillinger og statsansattstillinger og baseres på behandling av individuelle søknader. Utenriksstjenestens medarbeidere har ulike karriereveier og fyller en rekke spesialist- og generalistfunksjoner. Bare ansatte som er omfattet av lovens bestemmelse om flytteplikt, kan beordres til tjeneste i utlandet basert på flytteplikt.

I dag er om lag 70 prosent av utenriksstjenestens medarbeidere omfattet av flytteplikt. Flertallet av ikke-flyttepliktige ansatte fyller særlige spesialistfunksjoner i departementet, blant annet innen administrasjon og drift.

Utenriksdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i utenriksstjenesteloven § 3, som angir hvem som er utsendt utenriksstjenestemann, og i lovens § 7, som fastslår hvem som er flyttepliktig ansatt i utenriksstjenesten, regulerer innholdet i plikten til å la seg

forflytte, og gir hjemmel for forskrift om beordring av aspirant i utenriksstjenesten.

Forslagene vil forankre vedtak om forflytninger i utenriksstjenesten i ny rotasjonsordning som en særordning og klargjøre denne. Det foreslås også en hjemmel for Kongen til å fastsette forskrift om forflytninger i utenriksstjenesten, blant annet om normering av tjenestetid i stillinger, rammen for hvilke saklige hensyn departementet skal vektlegge, og krav til saksbehandling ved vedtak om forflytning. Videre tar forslagene sikte på å klargjøre at eksternt rekrutterte i rotasjonsstillinger ved utenriksstasjon kan gis midlertidig ansettelse i Utenriksdepartementet for den normerte tjenestetid i stillingen. Forskriftsbestemmelsen om beordring av aspirant i utenriksstjenesten foreslås utvidet til også å omfatte gruppeopptak av administrativt personell. Forskriftsbestemmelser vil tilpasse de to ordningene for gruppeopptak og gi en oppdatert regulering av Utenriksdepartementets gruppevise opptak av nye medarbeidere som skal gjennomgå opplæring. Ordningene vil bli samstemt med øvrige relevante arbeidsrettslige regler. Det foreslås også å endre tittelen «utenriksstjenestemann» i lovgivningen til kjønnsnøytral tittel «utenriksstjenesteansatt».

Forslagene til endringer i utenriksstjenesteloven berører ikke vilkårene for spesialutsendinger fra andre etater eller lokalt ansatte ved utenriksstasjon.

Utenriksdepartementet sendte 16. desember 2022 forslag om endringer i utenriksstjenesteloven mv. på høring med høringsfrist 30. januar 2023.

Forslagene til lovendringer berører i hovedsak interne forhold i utenriksstjenesten og har ikke i seg selv nevneverdige administrative eller økonomiske konsekvenser. De foreslåtte presiseringene i utenriksstjenesteloven anses imidlertid avgjørende for å avklare forhold-

et til annet regelverk og legge til rette for en forenklet og forbedret rotasjonsordning for forflytninger. Ved å benytte de foreslåtte forskriftshjemler til å regulere nærmere krav til saksbehandlingen ved forflytning og innretning av gruppeopptak i utenriktjenesten, utløses de beskrevne effektivitetsgevinster. En felles forståelse av de rettslige rammebetingelser vil virke positivt og ivareta tillit til utenriktjenestens rotasjonsordning.

Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Åsmund Aukrust, Nils-Ole Foshaug, Eva Kristin Hansen og Rigmor Aasrud, frå Høgre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schou, Erna Solberg og leiaren Ine Eriksen Søreide, frå Senterpartiet, Marit Arnstad og Bengt Fasteraune, frå Framstegspartiet, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-Gjedde, frå Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, frå Raudt, Bjørnar Moxnes, frå Venstre, Guri Melby, og frå Kristeleg Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, viser til at proposisjonen inneheld forslag om endringar i utanrikstenestelova om rekruttering og flytting i utanrikstenesta. Dessutan føreslår regjeringa endringar i ei rekkje lover om kjønnsnøytrale titlar.

Komiteen merkar seg at departementet grunnir forslaga om rekruttering og flytting med at det har vist seg stadig meir krevjande å fylla alle stillingane ved utanriksstasjonane gjennom dei interne flytteprosessane. Departementet fekk i perioden 2020–2021 gjennomført ein områdegjennomgang, og konsulenten som leverte rapporten, framheva forslaget til ny rotasjonsordning som ei av dei viktigaste tilrådingane i denne gjennomgangen.

Komiteen viser til at departementet føreslår å endra utanrikstenestelova for å forankra flyttingar i utanrikstenesta som ei særordning. Departementet argumenterer med at byte av arbeidsoppgåver gjennom flytting ikkje bør sidestilla med prosedyrar for tilsetjing i ledige stillingar, og at ei ny rotasjonsordning bør ta omsyn til kompetansestyring, byrdefordeling, rotasjonstakt og familieforhold i tillegg til den enkelte sine kvalifikasjonar.

Komiteen merkar seg at arbeidstakarorganisasjonane som har levert merknader til høyringsforslaget om ny rotasjonsordning i utanrikstenesta, går mot forslaga og meiner desse er i strid med kvalifikasjonsprinsippet i statstilsettelova. Komiteen merkar seg vidare at departementet opprettheld forslaga og med dette føreslår ein ny heimel for å gi forskrift om flyttingar.

Komiteen viser til forslaget om å endra «utanrikstenestemann» gjennomgåande i dei aktuelle lovene til

«utanrikstenestetilsett», og merkar seg at alle høyringsinstansane som har uttalt seg om dette, støttar forslaget om kjønnsnøytrale titlar.

Komiteens flertall, medlemene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, understreker at det er i Norges interesse at rotasjonsordningen, sammen med øvrige vilkår for ansatte i utenriktjenesten, bidrar til å rekruttere og beholde ansatte som sikrer at tjenesten fortsatt vil holde et høyt faglig nivå. Flertallet mener det er viktig at ansatterepresentasjon og -medvirkning sikrer gode prosesser innad og legitimitet utad. Flertallet deler målsettingen om at medvirkningen gjennomføres effektivt, men understreker at utvelgelseskriteriene må være så objektive som mulig for å sikre reell medvirkning og kontroll, dette for at ansatte representanter skal ha anledning til å påse at fastsatte kriterier blir fulgt.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt viser til forslaget om eit tillegg i første ledd og nytt fjerde ledd i § 7 i utanrikstenestelova om ny rotasjonsordning. Desse medlemene merkar seg at dei tilsette sine organisasjonar i departementet stiller seg tvilande til om forslaget vil bidra til å nå dei uttalte måla.

Desse medlemene legg til grunn at Utanriksdepartementet har behov for ei særleg rotasjonsordning. Det er i Noreg si interesse at rotasjonsordninga, saman med andre vilkår for tilsette i utanrikstenesta, bidrar til å rekruttere og halda på tilsette som sikrar at tenesta framleis vil halda eit høgt fagleg nivå.

Desse medlemene legg til grunn at det gjeld eit ulovfesta kvalifikasjonsprinsipp i staten, ikkje berre for tilsetjingar i ledige stillingar der kvalifikasjonsprinsippet er lovfesta gjennom statstilsettelova, men også for andre tildelingar av funksjonar som arbeidsgjevar gjer i kraft av styringsretten. Eit slikt prinsipp er mellom anna omtalt i sak 2012/1891 frå Sivilombodet. Kvalifikasjonsprinsippet er viktig både for samfunnet og for arbeidstakarane, ved at objektive kriterium avgjer kven som får posisjonar i forvaltninga. Det gir legitimitet både eksternt og internt.

Desse medlemene meiner at tilsettere representasjon og -medverking sikrar både gode prosessar internt og legitimitet utetter. Det er eit mål at medverkinga blir effektivt gjennomført, samtidig som ho er reell. For å sikra dette må kriteria for utveljing vera så objektive som mogleg, og representantane for dei tilsette må ha høve til å koma med innvendingar der dei vurderer at fastsette kriterium ikkje er følgde.

Desse medlemene meiner at departementet sitt forslag til nytt andre punktum i utanrikstenestelova

§ 7 første ledd og nytt fjerde ledd i same paragraf vil vera eit steg vekk frå at kvalifikasjonsprinsippet skal gjelda, og vil svekka dei tilsette si moglegheit for medverking. Endringane er etter desse medlemene sitt syn ikkje godt nok greia ut eller grunngitt. Desse medlemene vil derfor primært avvise dei to endringane.

Sekundært vil desse medlemene gjera det tydeleg at kvalifikasjonsprinsippet må gjelda. Desse medlemene oppfattar at departementet ber Stortinget om ein heimel til å fastsetta forskrift om kriterium for tildeiling av stillingar i rotasjonsordninga. I tillegg skriv departementet i proposisjonen at dei framleis vil vareta arbeidstakarorganisasjonane si medverking.

På bakgrunn av dette forventar desse medlemene at kvalifikasjonsprinsippet blir sikra gjennom forskrift til utanrikstenestelova og i personalreglement og supplerande personalreglement. Forskrift og reglement bør presisera at vedtak om flytting skjer med utgangspunkt i kvalifikasjonsprinsippet, slik at den best kvalifiserte kandidaten er den som får tildelt stillinga. I dei tilfella kandidatane vert vurderte til å ha like gode kvalifikasjonar, kan andre omsyn leggest vekt på. Også desse andre omsyna bør utformast så objektivt som mogleg.

Desse medlemene oppfordrar departementet til å gå i dialog med arbeidstakarorganisasjonane for å finna føremålstenlege ordningar for medverking. Organisasjonane bør, som i dag, ha rett til å gi formelle motsegner i dei tilfella der dei meiner at fastsette kriterium nedfelte i forskrifta, alminnelege forvaltningsrettslege prinsipp eller anna regelverk (som likestillings- og diskrimineringslova) ikkje er følgt.

Desse medlemene viser vidare til forslaget om nytt femte ledd i § 7 i utanrikstenestelova om gruppeopptak.

Desse medlemene meiner at gruppeopptak i utanrikstenesta må følgja statstilsettelova. Omfanget av mellombelse stillingar i arbeidslivet må reduserast, og aspirantane sin tidsperiode som mellombels tilsette må dermed også reduserast så mykje som mogleg. Tilsette som er rekrutterte gjennom gruppeopptak, bør, som eit minimum, bli gitt fast tilsetning før vedkomande tiltrer ved ein utanriksstasjon.

Desse medlemene meiner forslaget ikkje er tilstrekkeleg greia ut og grunngitt, og vil derfor avvise forslaget slik det ligg føre.

Tilråding frå komiteen

Tilrådinga frå komiteen vert fremja av medlemene i komiteen frå Arbeidarpartiet, Høgre, Senterpartiet, Framstegspartiet, Venstre og Kristeleg Folkeparti.

Komiteen har elles ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjere følgjande

vedtak til lov

om endringer i utenrikstjenesteloven mv.
(rekruttering og forflytning i utenrikstjenesten og
kjønnsnøytrale titler)

I

I lov 13. februar 2015 nr. 9 om utenrikstjenesten gjøres følgende endringer:

§ 2 annet og tredje ledd skal lyde:

Som diplomatisk fagstasjon regnes ambassade, fast delegasjon og annen utenriksrepresentasjon bestyrt av utsendt *utenrikstjenesteansatt*.

Som konsulær fagstasjon regnes generalkonsulat og konsulat bestyrt av utsendt *utenrikstjenesteansatt*.

§ 3 overskriften skal lyde:

. Utsendt *utenrikstjenesteansatt*

§ 3 første ledd skal lyde:

Utsendt utenrikstjenesteansatt er en embetsmann utnevnt eller konstituert i departementet eller statsansatt som er fast eller midlertidig ansatt i departementet, og som har stilling ved en utenriksstasjon.

§ 3 annet ledd skal lyde:

Spesialutsending er en utsendt utenrikstjenesteansatt som er finansiert av en annen statlig etat, utsendt for særlige formål ved utenriksstasjon for et bestemt tidsrom og ansatt midlertidig i departementet. Kravet om midlertidig ansettelse kan fravikes for spesialutsendinger fra forsvarsmyndighetene.

Nåværende § 3 annet og tredje ledd blir tredje og fjerde ledd.

Tredje ledd første punktum skal lyde:

Utsendt *utenrikstjenesteansatt* som har ansvar for fagområder som utenriksstasjonen ivaretar på vegne av annen statlig etat, kan ansettes på åremål.

Fjerde ledd skal lyde:

Utsendt *utenrikstjenesteansatt* er underlagt stasjonssjefen.

Nåværende § 3 fjerde ledd blir femte ledd.

Nåværende femte ledd blir sjette ledd og skal lyde:

Det kan inngås avtale om midlertidig ansettelse for stilling som utsendt utenrikstjenesteansatt.

Nåværende § 3 sjette og syvende ledd blir syvende og nytt åttende ledd.

§ 7 første og annet ledd skal lyde:

Flyttepliktig embetsmann, *statsansatt* eller *utsendt utenriks tjenesteansatt* har plikt til å motta forflytning til likeverdig eller høyere stilling i departementet eller ved utenriksstasjon, med mindre det i særlige tilfeller blir bestemt noe annet. *Departementet treffer vedtak om forflytning.*

Fast ansatt arbeidstaker i departementet blir flyttepliktig *utenriks tjenesteansatt* ved å tiltre stilling av minst ett års sammenhengende varighet ved utenriksstasjon.

§ 7 fjerde og nytt femte ledd skal lyde:

Kongen gir forskrift om *hvilke stillinger som inngår i den flyttepliktige rotasjonsordningen i utenriks tjenesten, normering av rotasjonsstillinger og tjenestetid. Departementet kan i særlige tilfeller bestemme at en stilling i rotasjonsordningen skal utlyses utenfor virksomheten.*

Kongen gir forskrift om rekruttering til utenriks tjenesten ved gruppeopptak og om beordring til tjeneste på utenriksstasjon.

§ 8 skal lyde:

§ 8 *Hjemkalling og rådighet*

Når tjenstlige hensyn tilsier det, kan *en* utsendt *utenriks tjenesteansatt* hjemkalles og stilles til rådighet for departementet.

§ 9 skal lyde:

§ 9 *Statsborgerskap*

En utsendt *utenriks tjenesteansatt* skal være norsk statsborger.

§ 10 skal lyde:

§ 10 *Verv og forretningsdrift mv.*

En utsendt *utenriks tjenesteansatt*, annen utsending eller honorær representant *har ikke adgang til* å motta noe verv av diplomatisk, konsulær eller annen offisiell art av *en* annen stats regjering eller av internasjonal organisasjon, med mindre departementet samtykker.

En utsendt *utenriks tjenesteansatt* eller annen utsending *har ikke adgang til*, for egen eller andres regning, å drive noen form for forretningsvirksomhet på tjenestestedet eller i utenriksstasjonens embetsdistrikt.

§ 12 annet ledd skal lyde:

Embets handlinger som ifølge lov skal utføres av *en* konsulær fagstasjon, eller av *en* *utenriks tjenesteansatt* ved *en* konsulær fagstasjon, kan med samme rettsvirkning utføres av *en* *utenriks tjenesteansatt* ved diplomatisk fagstasjon.

§ 13 skal lyde:

§ 13 *Notarialforretning*

Dersom norsk lov, overenskomst med fremmed stat eller denne statens lovgivning ikke er til hinder for det, kan utsendt *utenriks tjenesteansatt*, honorær represen-

tant eller den denne gir fullmakt, utføre enhver forretning som notarius publicus i Norge kan utføre, dersom det skjer til fordel for norsk borger, eller forholdet ellers har tilknytning til Norge eller norske interesser.

Departementet *gir* forskrift om de nærmere *vilkår* for utførelse av notarialforretninger ved utenriksstasjon.

Forsikring etter domstoloven § 141 kan likevel bare mottas av *en* utsendt *utenriks tjenesteansatt* eller honorær representant som departementet har gitt fullmakt, eller, ved forfall, av *dennes* stedfortreder.

§ 14 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom norsk lov eller internasjonal overenskomst ikke er til hinder for det, og overenskomst med vedkommende vertsland tillater det, kan *utsendte utenriks tjenesteansatte* ved utenriksstasjon som departementet har gitt fullmakt, utføre vigsel.

§ 14 tredje ledd skal lyde:

Kongen gir forskrift om vigsel ved utsendt *utenriks tjenesteansatt*.

II

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene skal § 51 første ledd lyde:

Konsulretten styres av utsendt *utenriks tjenesteansatt* og norsk honorær representant som departementet har gitt myndighet.

III

I lov 30. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigging i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg skal § 4 lyde:

Utsend *utanrikstenestetilsett* kan vigja brudfolk i samsvar med lovreglane om utanrikstenesta.

IV

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre skal § 4 andre ledd bokstav d lyde:

d. utsend *utanrikstenestetilsett*, dersom faren er i utlandet.

V

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 225 tredje ledd skal lyde:

Etterforskning av straffbare handlinger forøvd om bord i norsk skip kan også foretas av utsendte *utenriks tjenesteansatte* og norske honorære representanter som departementet har gitt myndighet, etter nærmere regler som Kongen gir.

§ 231 første punktum skal lyde:

Etter begjæring fra påtalemyndigheten kan utsendte *utenriks tjenesteansatte* og norske honorære represen-

tanter som departementet har gitt myndighet, oppta forklaringer i utlandet, dersom det er adgang til det overfor den fremmede stat.

VI

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap gjøres følgende endringer:

§ 6 andre ledd skal lyde:

Prøvingen foretas av folkeregistermyndigheten eller av norsk *utenrikstjenesteansatt*. Norsk *utenrikstjenesteansatt* prøver kun ekteskapsvilkårene for norske borgere som er fast bosatt i embetsdistriktet, og bare i de tilfeller der prøvingen ikke kan foretas av norsk folkeregistermyndighet.

§ 7 første ledd bokstav h annet punktum skal lyde:

Folkeregistermyndigheten eller norsk *utenrikstjenesteansatt* kan gjøre unntak fra kravet i første punktum når særlige grunner taler for det.

§ 9 første punktum skal lyde:

Dersom vigsleren, folkeregistermyndigheten eller norsk *utenrikstjenesteansatt* har grunn til å tro at noen av brudefolkene på grunn av alvorlig sinnslidelse eller alvorlig psykisk utviklingshemning mangler rettslig handleevne, kan det kreves lagt fram attest fra en offentlig lege eller fra en annen lege som en offentlig lege utpeker.

§ 10 første ledd første punktum skal lyde:

Har folkeregistermyndigheten eller norsk *utenrikstjenesteansatt* funnet at brudefolkene fyller ekteskapsvilkårene etter loven, og det heller ikke foreligger hindringer som nevnt i § 8 eller § 9, skal brudefolkene få en attest for at det ikke er noe til hinder for at ekteskapet blir inngått.

§ 12 bokstav c skal lyde:

c. utsendt *utenrikstjenesteansatt*, jf. *utenrikstjeneste*-loven § 14.

§ 14 første ledd skal lyde:

Før vigsel finner sted, skal vigsleren motta en attest fra folkeregistermyndigheten eller norsk *utenrikstjenesteansatt* på at ekteskapsvilkårene er prøvet og at reglene i §§ 6 til 10 er fulgt.

VII

I lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten gjøres følgende endringer:

§ 5 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

Er skipet i utlandet, kan beviset utstedes av vedkommende norske *utenrikstjenesteansatt* som har fått fullmakt av Sjøfartsdirektoratet.

§ 136 fjerde ledd tredje punktum skal lyde:

Har styrmannen ikke de foreskrevne kvalifikasjoner for å føre skipet, skal også Sjøfartsdirektoratet eller vedkommende *utenrikstjenesteansatt* gis underretning så hurtig som mulig.

VIII

I lov 15. januar 1999 nr. 1 om pensjonsordning for ledsagere i utenrikstjenesten gjøres følgende endringer:

§ 1 skal lyde:

§ 1 *Virkekrets*

Denne lov gjelder ektefeller som ledsager utsendte *utenrikstjenesteansatte*. Loven gjelder også samboere som ledsager utsendte *utenrikstjenesteansatte*, når paret lever sammen og har, eller har hatt, felles barn eller tidligere har vært gift med hverandre.

§ 3 første ledd skal lyde:

Ledsager som har fulgt med *utsendt utenrikstjenesteansatt* under dennes tjenestegjøring ved norske utenriksstasjoner i minst 10 år, har rett til pensjon som omhandlet i denne loven, med de begrensninger som følger av § 5.

§ 3 fjerde ledd skal lyde:

Pensjonens størrelse settes til 30 prosent av grunnbeløpet i folketrygden multiplisert med tallet fem. Full pensjon ytes ledsager som har fulgt med *utsendt utenrikstjenesteansatt* til utlandet som nevnt i første ledd, i til sammen minst 20 år. Dersom opptjeningstiden er kortere enn 20 år, blir pensjonen å avkorte forholdsmessig.

IX

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt skal § 2-1 åttende ledd lyde:

(8) Utsendt *utenrikstjenesteansatt* som oppholder seg utenlands i norsk statstjeneste, og utsendt administrativt personell ved utenriksstasjon, anses som bosatt i utlandet. Det samme gjelder for arbeidstaker som tjenestegjør i Atlanterhavspaktens organisasjon med fast tjenestested i utlandet.

X

I lov 26. april 2002 nr. 12 om notarius publicus skal § 1 tredje ledd lyde:

I utlandet er norsk *utanrikstenestetilsett* eller den han eller ho gjev fullmakt, notarius publicus.

XI

I lov 21. juni 2013 nr. 102 om stillingsvern mv. for arbeidstakere på skip gjøres følgende endringer:

§ 6-5 annet ledd skal lyde:

(2) Twist etter første ledd kan forelegges en norsk *utenrikstjenesteansatt* som avgjør saken etter å ha inn-

hentet partenes forklaringer. Avgjørelsen kan innen seks måneder bringes inn for retten i Norge. I tvist om avskjed eller oppsigelse kan *utenrikstjenesteansatte* ikke avgjøre saken, men *de* kan forberede og lede forhandlinger etter § 6-1.

§ 8-1 tredje ledd første punktum skal lyde:

Rederiet skal sørge for at omsorgen overtas av *en* norsk *utenrikstjenesteansatt* dersom den som har sitt arbeid om bord, *blir* etterlatt i utlandet på grunn av skade eller sykdom.

XII

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.

Oslo, i utanriks- og forsvarskomiteen, den 23. mai 2023

Ine Eriksen Søreide

leiar

Ingrid Fiskaa

ordførar

